

*Олена Леонідівна Львова,
старший науковий співробітник
відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
ORCID: 0000-0003-2985-9671*

ДОТРИМАННЯ ПРАВА: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій і формування цифрового середовища істотно впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема на механізм правового регулювання та реалізацію норм права. Цифровізація публічних і приватних відносин, впровадження електронного урядування, використання штучного інтелекту, цифрових платформ і автоматизованих систем ухвалення рішень зумовлюють відповідні зміни у способах здійснення прав і виконання юридичних обов'язків.

Цифровізація та інформатизація суспільних відносин істотно трансформують традиційні механізми реалізації права. Однією з найбільш чутливих у цьому контексті форм є дотримання права, яке за своєю природою ґрунтується на добровільній правомірній поведінці суб'єктів. В умовах цифрового суспільства дотримання права дедалі частіше забезпечується не лише внутрішнім переконанням особи, а й технологічними інструментами контролю, моніторингу та автоматизованого регулювання, що актуалізує питання гарантування базових прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на активний розвиток наукових досліджень у сфері цифрових прав, захисту персональних даних і правового регулювання штучного інтелекту, категорія дотримання права як форма реалізації норм права у цифровому середовищі залишається недослідженою в юридичній літературі.

Зокрема, теоретико-правовий аналіз проблем дотримання права в контексті правореалізації та правомірної поведінки представлений у працях М. Козюбри, Н. Пархоменко, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, Ю. Шемшученка, Р. Луцького та інших вітчизняних вчених. Питанням цифровізації суспільних відносин і цифровим правам людини приділяли увагу такі вчені-правознавці, як О. Пасечник, О. Тихомиров, М. Хаустова, Ф. Шульженко та ін.

Переважає більшість наукових праць згаданих науковців зосереджується на галузевих або прикладних аспектах цифровізації, залишаючи поза увагою теоретико-правовий аналіз питань правореалізації, зокрема дотримання та правомірної поведінки в умовах цифрового суспільства. У зв'язку з цим дослідження трансформації поняття та змісту дотримання права в цифровому середовищі є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точок зору, оскільки дає змогу поглибити розуміння механізму реалізації права та визначити напрями адаптації правової доктрини до умов цифрового суспільства.

Метою статті є дослідити трансформацію поняття та змісту дотримання права в умовах цифрового суспільства, зокрема, через призму розуміння інформаційних прав людини.

Основні результати дослідження. У вітчизняній теорії права дотримання традиційно визначається як форма реалізації права, що полягає в добровільному утриманні суб'єктів від дій, заборонених правовими нормами, а також дотримання передбачає пасивну поведінку суб'єкта незалежно від його бажання [1, с. 420]. Такий підхід, розроблений у працях українських науковців, дає змогу відмежувати дотримання від виконання та застосування права й водночас підкреслює, з одного боку, його внутрішньо мотивований характер, а з іншого – примусовий характер дотримання, яким

і відрізняються заборони. Поряд із тим у сучасних умовах зростає потреба в теоретичному переосмисленні дотримання права як явища, що не зводиться виключно до дії юридичного примусу.

Загалом у юридичній науці реалізацію норм права розглядають як свідому діяльність через призму двох аспектів: вольового (як вираз суспільної волі право впливає на індивідуальну волю громадян і тільки через неї може віднайти собі дійсне втілення); інтелектуального (ознайомлення зі змістом норми та її вимогами, їх засвоєнням, осмисленням та тлумаченням). І з огляду на це Р. Луцький доходить висновку про опосередкування процесу правореалізації психологічною складовою. Орієнтується на досягнення мети правової норми – суб'єкт у процесі реалізації своїми діями втілює у життя ті суспільно корисні цілі, які передбачав законодавець, коли закладав у нормі фундамент для настання певного політичного, економічного або соціального ефекту [2, с. 87].

Суть дотримання, на думку українських правознавців, полягає в бездіяльності (пасивній поведінці), тобто утриманні від здійснення дій, що знаходяться під заборonoю правових норм (наприклад, особа утримується від куріння, забороненого в громадських місцях, або від заподіяння шкоди чужому майну) [3, с. 235]. Тобто дотримання має місце тоді, коли нормою права сформульовано конкретні заборони, на відміну від зобов'язуючих норм, які переважно реалізуються в активних діях.

Аналогічно визначає поняття дотримання права П. Рабінович – як форму реалізації заборонних норм, що полягає в пасивній поведінці (бездіяльності) суб'єктів, яка має здійснюватись як за їхнім власним бажанням, так і деколи незалежно від нього (наприклад, непорушення водіями транспортних засобів установлених обмежень швидкості руху). Вчений зауважує, що ця форма юридичної правореалізації є, у широкому сенсі, особливим різновидом іншої її форми: виконанням обов'язку здійснити пасивну поведінку, тобто утриматися від неї [4, с. 174].

Однак виявляється проблема змісту дотримання права з огляду на те, що фактично регулятивна функція дедалі частіше реалізується не лише через правові норми, а й через альтернативні регулятори суспільних відносин у цифровому середовищі.

За таких умов виникає феномен формального або автоматизованого дотримання права, за якого правомірна поведінка забезпечується не стільки рівнем правосвідомості, скільки закладеними у цифрові системи алгоритмами.

Отже, важливою ознакою дотримання права є його добровільний характер, зумовлений рівнем правосвідомості та правової культури особи, а не зовнішнім примусом. Водночас в умовах цифрового суспільства значна частина правомірної поведінки опосередковується технічними засобами, алгоритмами та програмним кодом, що суттєво знижує роль безпосереднього волевиявлення суб'єкта та змінює традиційні уявлення про механізм дотримання права.

Отже, за умов цифровізації суспільних відносин у процесі реалізації прав і свобод прояв правосвідомості та правової культури відбувається на новому рівні. Зокрема, досліджуючи правовий вимір інформаційної культури в Україні, дослідники констатують, що в таких умовах саме інформаційна культура виступає фактором розвитку суспільних відносин у напрямку побудови держави, заснованої на принципах додержання інформаційних прав і свобод людини і громадянина, толерантності суб'єктів інформаційних правовідносин у процесі їх взаємодії тощо [5, с. 9]. У той же час відмічається, що інформатизація і глобалізація несуть світовому суспільству не тільки позитивні зміни, а й низку нових загроз, зокрема правового характеру, подолання яких є одним із пріоритетів держави і суспільства на шляху подальшого розвитку. Серед цих загроз такі: по-перше, виникають нові деформації правосвідомості. Уявний «віртуальний світ» негативно впливає передусім на молодь, свідомість якої перебуває на стадії формування, зменшуючи потреби і здатності людини в реальних соціальних контактах; по-друге, інформаційні технології стали новим простором і наряддям для вчинення різноманітних правопорушень, як звичних, так і нових. Яскравим прикладом можуть слугувати технології негативного інформаційного впливу на свідомість людини. Швидкість, анонімність, латентність, транскордонність таких правопорушень зумовлюють необхідність суттєвого удосконалення національного законодавства, діяльності судової і правоохоронної систем, а також запровадження додаткових напрямів освіти, спеціальної підготовки і перепідготовки представників юридичної професії з метою формування відповідного рівня інформаційної культури; по-третє, глобалізація розмиває соціокультурні межі суспільств різних країн [5, с. 9–10].

Тож значна частина правосвідомості і правомірної поведінки сьогодні опосередковується технічними засобами, програмним кодом та алгоритмами, що фактично виконують регулятивну функцію. Як наголошує Л. Лессіг, у кіберпросторі саме код дедалі частіше виступає формою регулювання поведінки, встановлюючи дозволи та заборони незалежно від усвідомленого вибору суб'єкта («code is law») [6, с. 6–8].

У таких умовах дотримання права дедалі частіше набуває ознак формального або автоматизованого процесу, за якого правомірна поведінка забезпечується не стільки рівнем правової культури та правосвідомості, скільки архітектурою цифрових систем. На це звертає увагу К. Єнг, підкреслюючи, що алгоритмічне регулювання змінює саму природу нормативного впливу, поєднуючи правові та технічні механізми управління поведінкою [7, с. 507–509].

Отже, опосередкованість суспільних відносин умовами цифровізації породжує нові правові виклики в суспільстві, яке стає цифровим.

Що ж розуміють під цифровим суспільством?

У філософській літературі цифрове суспільство визначається як абстрактна організація (структура), що розвивається, яка перебуває на етапі становлення, нова парадигма для інформації, що виражається криптографічно (алгоритмічно, шифрувально), тригер для трансформації людини [8, с. 46].

М. Требін під цифровим суспільством розуміє сучасну стадію розвитку інформаційного суспільства, у якій найважливіше значення має не інформація в цілому, а насамперед її цифровий формат, методи оцифровки, кодування та передачі інформації. Інфраструктура цього суспільства функціонує за допомогою цифрових технологій (технології великих даних і штучного інтелекту, алгоритмів та алгоритмічних систем, хмарних обчислень тощо), а базовою формою організації та соціальної взаємодії є мережеві структури та платформи. Цифрове суспільство, на думку М. Требіна, докорінно змінить людину, оскільки цифрові технології – це нові цінності, принципи етики та естетики, поведінкові практики [9, с. 24].

Тож основними ознаками цифрового суспільства можна вважати: 1) цифровий формат суспільних відносин і нові цифрові технології; 2) цифрова соціалізація і комунікація; 3) нові принципи, цінності та загалом механізм правового регулювання, трансформований в умовах цифровізації.

Саме в умовах цифрового середовища відбувається формування нового покоління прав людини – цифрових прав. Уявлення про їх поняття та реалізацію переживає сьогодні відповідну трансформацію. Ф. Шульженко і О. Гришко в цьому контексті зазначають, що «в умовах цифрової трансформації права людини зазнають змін через запровадження електронної демократії, а також встановлення демократичного інституту контролю громадянського суспільства за діяльністю влади; впровадження електронного документообігу; доступу до інтернету; розвиток телекомунікацій; впровадження національних електронних інформаційних ресурсів; надання електронних послуг у всіх сферах суспільного життя; здійснення електронної ідентифікації тощо» [10, с. 7].

О. Тихомиров пропонує визначати інформаційні права людини як гарантовані можливості людини задовольняти потреби в отриманні, збиранні, зберіганні, використанні, поширенні, знищенні й захисті інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, а також у збереженні власного простору інформаційної приватності. Для частини інформаційних прав людини властива певна самостійність, але здебільшого вони є тими компонентами фундаментальних прав людини, які забезпечують їхню реалізацію в нових умовах інформаційного суспільства [11, с. 136].

Згадане об'єктивно сприяє як появі таких нових прав людини, як право на доступ до інтернету, право на віртуальну смерть, право на створення, отримання та використання цифрової інформації, право користуватися комунікаційними мережами та комунікаціями, право на конфіденційність персональної інформації, право на недоторканність приватного інформаційного простору, так і появі нових механізмів реалізації «традиційних» і нових прав. Термін «цифрові права» порівняно нове поняття в правничій науці. Найчастіше для визначення цієї групи прав людини застосовуються такі визначення, як «інформаційні права», «мережеві» чи «віртуальні права», «інтернет-права», «комунікаційні права» та «цифрові права» [12, с. 602].

Українські дослідники одноставно відзначають, що цифровізація суспільних відносин потребує переосмислення базових теоретико-правових категорій, зокрема, форм реалізації права та ролі

суб'єкта у правовому регулюванні. Адже правове регулювання значно відстає від розвитку нових відносин, що виникають у сфері використання штучного інтелекту, ІТ-технологій, а відтак виникає значна кількість прогалин у законодавстві [10, с. 9]. Тож цілком закономірно наголошують правознавці, що сфера правового регулювання, в якій формуються відносини, що виключають безпосередню участь громадян, піддається значним змінам. Правова практика потребує оптимального поєднання юридичних і цифрових технологій величезного спектра відносин, що підпадають під сферу правового регулювання та визначаються об'єктивними умовами суспільного життя. В українській правовій системі формуються суспільні відносини, які раніше не потребували правової регламентації, і їх учасниками є анонімні цифрові суб'єкти, які діють у віртуальному просторі. Регулювання подібних відносин передбачає модернізацію багатьох юридичних процедур у чинному праві, пов'язаних, зокрема, з ідентифікацією особи як суб'єкта права, з реалізацією прав людини в цифровому просторі [13, с. 210–211].

Цифрова трансформація безпосередньо впливає на реалізацію основних прав людини. Результати цифровізації вимагають розуміння та адекватного формулювання правового механізму регулювання, реалізації, захисту вже існуючих прав та тих, що лише формуються з метою сталого розвитку, забезпечення реалізації конституційних прав та свобод [12, с. 601].

Тож цифровізація реальної правової дійсності сприяє формуванню нових цивілізаційних явищ і процесів, виникненню нового праворозуміння, світогляду та правової культури. Цифрова реальність висуває вимоги до юридичної науки і практики, пов'язані з удосконаленням механізмів правового регулювання різних сфер життя на основі сучасних цифрових технологій [13, с. 212].

Отже, з'ясувавши перспективи, виклики та особливості цифрового середовища, звернемо дослідницький фокус на з'ясування трансформаційних змін щодо поняття і змісту дотримання права в умовах цифровізації. Зокрема, М. Хаустова підкреслює, що «за цих умов актуальною постає проблема пошуку балансу між захистом приватності, у тому числі інформаційної приватності життя людини, та потребами захисту інформаційної і національної безпеки. Тобто в умовах правової держави та розвитку інформаційного суспільства мають бути законодавчо визначені обмеження довірного поведіння з правами людини, зокрема в інформаційній сфері» [14, с. 330].

А. Чукаєва пише, що такі обмеження можуть проявлятися у різних формах: обмеження доступу до Інтернету (відключення або значне зниження якості інтернет-зв'язку в певних регіонах; блокування соціальних мереж, вебсайтів або онлайн-платформ, що може обмежувати доступ до інформації); цензура та контроль контенту (фільтрація або видалення контенту, який може вважатися небажаним або шкідливим з точки зору влади); вимоги до інтернет-провайдерів і платформ щодо видалення певної інформації або обмеження її поширення; порушення конфіденційності та збирання даних (невиправдане збирання особистих даних користувачів без їхньої згоди, використання шпигунських програм для стеження за громадянами); атаки на інформаційну інфраструктуру (кібернапади на інтернет-ресурси, що можуть порушити роботу сайтів, баз даних та інших важливих систем); дезінформація та пропаганда (поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою дезінформації громадськості, використання ботів і фейкових акаунтів для впливу на громадську думку); обмеження свободи слова (притягнення до відповідальності осіб за висловлювання, зроблені в Інтернеті, блокування платформ, які використовуються для висловлювання думок та обміну інформацією); порушення прав на освіту та інформацію (відсутність доступу до онлайн-ресурсів для навчання або роботи, блокування доступу до міжнародних джерел інформації). Військова агресія РФ проти України підкреслює важливість дотримання цих принципів для збереження основних прав і свобод громадян навіть у найскладніших умовах [15, с. 28].

Отже, аналіз обмежень прав людини в умовах цифровізації дає змогу зробити висновок, що цифрове середовище не лише розширює можливості реалізації прав, а й водночас установлює нові межі їх здійснення. Такі обмеження зумовлені необхідністю дотримання та забезпечення інформаційної безпеки, захисту персональних даних, стабільності цифрової інфраструктури, протидії кіберзагрозам та недопущення зловживань цифровими технологіями.

Водночас будь-яке обмеження суб'єктивного права у правовій державі кореспондує із установленням відповідного юридичного обов'язку. Йдеться про формування так званих цифрових обов'язків, що пов'язані з необхідністю дотримання правил користування цифровими платформами, забезпечення кібербезпеки, належного використання персональних даних, недопущення по-

ширення протиправного контенту та інших форм відповідальної цифрової поведінки. Цифрові обов'язки прямо кореспондують із інформаційними обов'язками.

Інформаційний обов'язок як необхідна поведінка саме людини, що виходить із системи її інформаційних прав, має ширший характер і спрямованість та виконує більш масштабну роль. Сьогодні систему тих обов'язків, що вже набули юридичного виразу, на думку О. Тихомирова, необхідно відносити до механізму реалізації та гарантування інформаційних прав людини як загальносуспільного орієнтиру в інформаційному суспільстві з пріоритетним завданням – створити рівні можливості реалізації інформаційних прав кожним у певному соціокультурному середовищі [11, с. 178].

Наприклад, у національному контексті України вимога щодо поваги до прав і свобод інших людей у контексті реалізації права на свободу вираження поглядів (ст. 19 Загальної декларації прав людини) розкривається, зокрема, через такі безпосередньо визначені інформаційні обов'язки: утриматися від пропаганди війни, підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства (ст. 20 Загальної декларації прав людини, ст. 436 Кримінального кодексу України); не втручатися в особисте життя інших шляхом збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди (ст. 32 Конституції України, ст. 302 Цивільного кодексу України, ст. 182 Кримінального кодексу України) і т. ін. [11, с. 181–182].

Отже, інформаційні обов'язки як необхідна поведінка особи, що кореспондує її інформаційним правам, слід розглядати не лише як похідний елемент правового статусу, а й як складову механізму реалізації та гарантування прав людини в умовах цифрового суспільства. За таких умов дотримання права передбачає не лише формальне невчинення правопорушення, а й належний рівень цифрової обачності, відповідальності та правової усвідомленості.

Також цифровим обов'язкам кореспондують цифрові обмеження прав, що формує нову архітектуру правомірності в умовах цифровізації суспільних відносин. Поряд із тим цифровізація суспільних відносин істотно трансформує як зміст самих інформаційних прав, так і характер відповідних обов'язків. Якщо в умовах традиційного (доцифрового) правового регулювання дотримання права розглядалося переважно як пасивна форма усвідомленої правомірної поведінки – утримання від порушення встановлених заборон, то в цифровому середовищі така модель виявляється недостатньою.

Висновки. Отже, цифрове суспільство характеризується глобальністю інформаційних потоків, алгоритмізацією комунікаційних процесів, автоматизованим обробленням даних, відповідно за таких умов дотримання права набуває комплексного змісту, адже, з одного боку, передбачає не лише формальне невчинення правопорушення, а й належний рівень цифрової обачності, відповідальності та правової усвідомленості, а з іншого – ця функція може здійснюватися поза волею суб'єкта права за допомогою автоматизованих цифрових систем, незалежно від його рівня правосвідомості та культури.

З огляду на розглянуті вище підходи в юридичній науці до поняття та змісту дотримання права, його можна окреслити такими характеристиками, як: утримання від заборонених законом дій; свідоме прийняття юридичних приписів; забезпечення реалізації заборонних норм без застосування примусу. Тож дотримання права характеризується пасивною формою правомірної поведінки, що реалізується через утримання від протиправних дій і виступає необхідною умовою стану правопорядку і законності в суспільстві.

В умовах цифрового суспільства зміст цієї категорії істотно трансформується з огляду на таке.

По-перше, дотримання права набуває змішаного характеру, де поєднується пасивна та активна правомірна поведінка. Суб'єкт повинен не лише утримуватися від забороненого (наприклад, поширення незаконного контенту), а й активно, наприклад, забезпечувати захист персональних даних, дотримуватися процедур цифрової ідентифікації тощо.

По-друге, зміщується фокус із внутрішнього волевиявлення і правосвідомості суб'єкта права на технологічні цифрові механізми, оскільки у цифровому суспільстві частина правомірної поведінки забезпечується технічними обмеженнями, алгоритмами, програмним кодом, архітектурою цифрових систем. Таким чином, виникає феномен «автоматизованого дотримання права», коли поведінка суб'єкта обмежується або спрямовується технічними засобами незалежно від його волі.

По-третє, відбувається розширення цифрових прав, що супроводжується встановленням нових обмежень і відповідних обов'язків (наприклад, обов'язок не порушувати інформаційну безпеку, обов'язок поважати права інших користувачів, обов'язок дотримуватися правил платформ тощо).

Отже, у цифровому суспільстві дотримання права набуває комплексного характеру й охоплює не лише юридичний, а й технологічний та інформаційний виміри. З огляду на це під дотриманням права в умовах цифрового суспільства ми розуміємо форму реалізації права, яка являє собою трансформовану і технологічно опосередковану модель правомірної поведінки суб'єктів, що полягає в утриманні від протиправного використання цифрових технологій, інформаційних ресурсів тощо, а також у свідомому та відповідальному ставленні до цифрових прав, обмежень і кореспондуючих обов'язків, що сприяє забезпеченню балансу цифрових прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
2. Луцький Р. П. Теоретико-правовий аналіз процесу реалізації норм права (сучасні реалії та перспективи). *Альманах права*. Вип. 16. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2025. С. 84–89; DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-84-89
3. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Вид-во ЛЮБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
5. Беляков К. І., Онопрієнко С. Г., Шопіна І. М. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір: монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 168 с.
6. Lessig L. Code and Other Laws of Cyberspace. New York: Basic Books, 1999. 397 с.
7. Yeung K. Algorithmic Regulation: A Critical Interrogation. *Regulation & Governance*, 2018. С. 505–523; DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12158>
8. Данильян О., Дзьобань О., Ласнібат, Ф. Р. В. Цифрове суспільство: до проблеми філософської концептуалізації. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2025. 2(65). С. 35–53; DOI: 10.21564/2663-5704.65.331772
9. Требін М. П. Цифрове суспільство: загальна характеристика. *Український соціум: соціально-гуманітарний аналіз сучасності та прогноз майбутнього: матеріали XXVI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 серп. 2024 р.)*. Харків: Право, 2024. С. 24–35.
10. Шульженко Ф. П., Гришко О. М. Права людини в умовах цифрової трансформації суспільства: теоретико-правовий аналіз. *Київський часопис права*. 2021. № 1. С. 5–10; DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2021.1.1>
11. Тихомиров О. О. Інформаційні права людини: теоретико-правова концептуалізація: дис. ... д. ю. н.: 12.00.01. Київ, 2024. 530 с.
12. Пасечник О. В. Права людини в умовах цифрової трансформації сучасного суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3/2025. С. 601–603. URL: http://lsej.org.ua/3_2025/148.pdf; DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-3/146>
13. Теличко О. А., Рекун В. А. Розвиток правової системи у цифрову епоху. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2022. С. 209–212. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/53.pdf; DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/53>
14. Хаустова М. Г. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія Право. Вип. 69. С. 228–333. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/57.pdf>; DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.55>
15. Чукаєва А. В. Права людини в цифрову епоху: баланс між безпекою та приватністю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2025. № 75. С. 27–30. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc75/8.pdf>; DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.75.6>

References

1. Zahalna teoriia derzhavy i prava: [Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchych navchalnykh zakladiv] / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. NAPrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. 584 s. (in Ukr.).
2. Luts'kyi R. P. Teoretyko-pravovyi analiz protsesu realizatsii norm prava (suchasni realii ta perspektyvy). *Almanakh prava*. Vyp. 16. Kyiv: Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2025. S. 84–89; DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-84-89 (in Ukr.).
3. Zahalna teoriia prava: pidruchnyk / Za zah. red. M. I. Koziubry. Kyiv: Vaite, 2015. 392 s. (in Ukr.).
4. Rabinovych P. M. Osnovy teorii ta filosofii prava: navch. posibnyk. Lviv: Vyd-vo LOBF «Medytsyna i pravo», 2021. 256 s. (in Ukr.).
5. Bieliakov K. I., Onopriienko S. H., Shopina I. M. Informatsiina kultura v Ukraini: pravovyi vymir: monohrafiia / za zah. red. K. I. Bieliakova. Kyiv: KVITs, 2018. 168 s. (in Ukr.).
6. Lessig L. Code and Other Laws of Cyberspace. New York: Basic Books, 1999. 397 s.
7. Yeung K. Algorithmic Regulation: A Critical Interrogation. *Regulation & Governance*, 2018. S. 505–523; DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12158>
8. Danylian O., Dzoban O., Lasnibat, F. R. V. Tsyfrovo suspilstvo: do problemy filosofskoi kontseptualizatsii. *Visnyk NluU imeni Yaroslava Mudroho*. Serii: Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia, 2(65). 2025. S. 35–53; DOI: 10.21564/2663-5704.65.331772 (in Ukr.).
9. Trebin M. P. Tsyfrovo suspilstvo: zahalna kharakterystyka. *Ukrainskyi sotsium: sotsialno-humanitarnyi analiz suchasnosti ta prohnaz maibutnoho: materialy XXVI Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 29 serp. 2024 r.)*. Kharkiv: Pravo, 2024. S. 24–35 (in Ukr.).
10. Shulzhenko F. P., Hryshko O. M. Prava liudyny v umovakh tsyfrovoi transformatsii suspilstva: teoretyko-pravovyi analiz. *Kyivskyi chasopys prava*. 2021. № 1. S. 5–10; DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2021.1.1> (in Ukr.).
11. Tykhomirov O. O. Informatsiini prava liudyny: teoretyko-pravova kontseptualizatsiia: Dys. ... d. iu. n.: 12.00.01 Kyiv, 2024. 530 s. (in Ukr.).
12. Pasechnyk O. V. Prava liudyny v umovakh tsyfrovoi transformatsii suchasnoho suspilstva. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 3/2025. S. 601–603. URL: http://lsej.org.ua/3_2025/148.pdf; DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-3/146> (in Ukr.).
13. Telychko O. A., Rekun V. A. Rozvytok pravovoi systemy u tsyfrovu epokhu. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 1/2022. S. 209–212. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/53.pdf; DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/53> (in Ukr.).
14. Khaustova M. H. Derzhavna polityka v sferi prav liudyny v epokhu tsyfrovych transformatsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 2022. Serii Pravo. Vyp. 69. S. 228–333. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/57.pdf>; DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.55> (in Ukr.).
15. Chukaieva A. V. Prava liudyny v tsyfrovu epokhu: balans mizh bezpekoiu ta pryvatnistiu. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Yurysprudentsiia. 2025. № 75. S. 27–30. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc75/8.pdf>; DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.75.6> (in Ukr.).

Львова О. Л. Дотримання права: трансформація поняття та змісту в цифровому суспільстві

У статті наголошується, що важливою ознакою дотримання права є його добровільний характер, зумовлений рівнем правосвідомості та правової культури особи, а не зовнішнім примусом. Цифровізація суспільних відносин істотно трансформує традиційні механізми реалізації права. Наголошується, що виявляється проблема змісту дотримання права з огляду на те, що за умов цифровізації виникає феномен формального або автоматизованого дотримання права, за якого правомірна поведінка забезпечується не стільки рівнем правосвідомості, скільки закладеними в цифрові системи алгоритмами.

Визначаються основні ознаки цифрового суспільства: 1) цифровий формат суспільних відносин і нові цифрові технології; 2) цифрова соціалізація і комунікація; 3) нові принципи, цінності та загалом механізм правового регулювання, трансформований в умовах цифровізації.

В умовах цифрового суспільства зміст дотримання права істотно трансформується з огляду на таке: по-перше, дотримання права набуває змішаного характеру, де поєднується пасивна та активна правомірна поведінка; по-друге, зміщується фокус із внутрішнього волевиявлення і правосвідомості суб'єкта права на

технологічні цифрові механізми, коли поведінка суб'єкта обмежується або спрямовується технічними засобами незалежно від його волі.

Зроблено висновок про те, що у цифровому суспільстві дотримання права набуває комплексного характеру й охоплює не лише юридичний, а й технологічний та інформаційний виміри. З огляду на це під дотриманням права в умовах цифрового суспільства ми розуміємо форму реалізації права, яка являє собою трансформовану і технологічно опосередковану модель правомірної поведінки суб'єктів, що полягає в утриманні від протиправного використання цифрових технологій, інформаційних ресурсів тощо, а також у свідомому та відповідальному ставленні до цифрових прав, обмежень і кореспондуючих обов'язків, що сприяє забезпеченню балансу цифрових прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин.

Ключові слова: дотримання права, інформаційна культура, правомірна поведінка, реалізація права, цифрові права, цифрове суспільство.

Lvova O. L. Compliance with the law: transformation of the concept and content in a digital society

The article emphasises that an important feature of compliance with the law is its voluntary nature, determined by the level of legal awareness and legal culture of the individual, rather than external coercion. However, the digitalisation of social relations is significantly transforming the traditional mechanisms for implementing the law. It is noted that the problem of the content of law enforcement arises due to the fact that, in the context of digitalisation, the phenomenon of formal or automated law enforcement arises, in which lawful behaviour is ensured not so much by the level of legal awareness as by algorithms embedded in digital systems.

The main features of a digital society are identified: 1) the digital format of social relations and new digital technologies; 2) digital socialisation and communication; 3) new principles, values and, in general, the mechanism of legal regulation, transformed in the context of digitalisation.

In a digital society, the meaning of compliance with the law is significantly transformed in view of the following: firstly, compliance with the law takes on a mixed character, combining passive and active lawful behaviour; secondly, the focus is shifting from the internal expression of will and legal awareness of the subject of law to technological digital mechanisms, where the behaviour of the subject is restricted or directed by technical means regardless of their will.

It is concluded that, in a digital society, compliance with the law takes on a complex character and encompasses not only legal but also technological and informational dimensions. In view of this, we understand compliance with the law in a digital society to be a form of law enforcement that represents a transformed and technologically mediated model of lawful behaviour by subjects, consisting of refraining from the unlawful use of digital technologies, information resources, etc., as well as a conscious and responsible attitude towards digital rights, restrictions and corresponding obligations, which contributes to ensuring a balance of digital rights, freedoms and legitimate interests of participants in social relations.

Keywords: compliance with the law, information culture, lawful behaviour, exercise of rights, digital rights, digital society.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-351-358

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026